

ANMELDELSE

Lotte Meinert og Susan R. Whyte (red.): *This Land is not for Sale: Trust and Transitions in Northern Uganda*. Berghahn Books 2023. 240 sider. ISBN 9781805397427. Pris: 16 GBP.

This Land is not for Sale er en samling af artikler, der er skrevet i samarbejde mellem en række forskere fra Danmark og Uganda og redigeret af Lotte Meinert og Susan Whyte. Selvom alle artiklerne har deres eget individuelle empiriske afsnit og egen begrebsafklaring, analyse og konklusion, fungerer bogen overraskende godt som en helstøbt monografi, fordi emnet i artiklerne kredser om det samme tema: uoverensstemmelser om land i det nordlige Uganda.

Egentlig har jeg lyst til at foreslå en alternativ titel, der, om end urealistisk og måske et humoristisk forsøg på overdrivelse, alligevel afspejler bogens indhold meget præcist: *This Land is not for Sale in Uganda – Or it Depends whether You Have the Right Family, History and the Willingness to Negotiate and Fight for it*. Denne længere, kringlede og ikke ligefrem mundrette titel leder tankerne hen på antropologiens til tider klicheagtige konklusioner. Den illustrerer, hvordan store spørgsmål – som konflikter om jordrettigheder – behandles på en så kontekstspecifik og detaljeret måde, at det kan være vanskeligt at udlede et mønster, en generalisering eller en pointe, der kan tages med videre fra den lokale kontekst, den blev til i. I den situation kommer man nogle gange i afmagt til at udbrøde: ”Ja, det virker indlysende, og hvad så?” At bogen netop er et eksempel på dette fænomen, udgør både dens styrke og dens svaghed.

Overordnet er den vellykket. Det er imponerende, at samlingen af artiklerne fungerer så godt sammen – et element, der kan fremhæves, er en villighed til at referere til andres kapitler, som hverken virker overdrevet eller forceret. Det er en fryd at opleve bogens progression gennem dens referencer til kapitlernes interne forbudenhed, hvad enten det drejer sig om lignende empiriske situationer (s. 50) eller analytiske pointer (s. 194). Bogens empiriske objekt er så tilpas specifikt, at det giver mening, men fungerer på andre tidspunkter som en øvre barre for konklusionernes mere (måske) almene gyldighed. I dette henseende er bogen ydmyg, forfatterne forsigtige og bogens konklusioner henvist til et gråt, varsomt hjørne. Man savner en grådighed og ærgerrighed efter at cementere dette specifikke forskningssamarbejdes autoritet, relevans og bidrag, for eksempel i bogens afsluttende kapitler, i delkonklusioner som ” ”Vi har argumenteret for, at tillid ikke kan tages for givet i det nordlige Uganda. Den er foreløbig og skal

opbygges og bekræftes over tid. Det er gennem konsultation og kommunikation, at dette kan ske” (s. 180).

Dette er formentlig intentionelt og passer perfekt ind i det aspekt af bogen, som Christian Lund pointerer i efterordet: ”For det første viser bidragene, at for hvert spørgsmål vi stiller om jord og ejendom i Afrika, får vi ét svar og to nye spørgsmål tilbage” (s. 225). Men måske kunne nogle af de spørgsmål, der bliver rejst efter det første svar, placeres i en mere omfattende teoretisk og analytisk ramme? Dette ville gøre bogen både tungere og længere at læse, men helhedsblikket på situationen i Uganda ville være skarpere.

Når forfatterne i bogens første kapitel (s. 51) introducerer Karl Marx, sir Henry Maine og Chris Hann som udgangspunkt for en konceptuel tilgang til begrebet ’ejendom’ for derefter et halvt afsnit senere at vende tilbage til empirien og understrege, at privilegier i forhold til adgang til land afhænger af sociale relationer, bliver det tydeligt, at bogens formål ikke er at gøre store teoretiske armbevægelser.

Det samme gælder for præsentationen af Marilyn Stratherns begrebsapparat, der kaster lys på, hvordan ejerskab til noget både kan opfattes som delt, lånt eller stjålet (s. 196). Konklusionen for forfatterne er reel nok: Opfattelse af ejerskab til land afhænger af konteksten og de specifikke mennesker, der er involveret. Kunne perspektivet nuanceres ved at inddrage Stratherns ideer om, hvordan de forskellige opfattelser af ejendom – delt, lånt eller stjålet – er afhængige af deres indbyrdes relationer og konsekvenser, som ikke altid er synlige på overfladen – begrebernes såkaldte ’skygger’?

Man får lyst til at spørge, hvorfor forfatterne ikke i resten af kapitlet forsøger at svare på deres eget spørgsmål: ”Var de [mineselskabet, red.] hovedsageligt i færd med at låne, dele eller stjele land?” (s. 197). I stedet vender de tilbage til ’mellemændene’ og deres betydning for udviklingsprojekter, hvilket ikke uinteressant, men det virker tilbageholdt, når de ved at stille et retoriske spørgsmål allerede har hævet til en smash af et svar, som udebliver.

Udover en introduktion og et efterord er bogen opdelt i tre dele, hver med et overordnet tema. Hver del indledes med en case, som efterfølges af tre kapitler, der på forskellige måder relaterer sig til casen. Bogen byder på velskrevet etnografi. Interviewpersoner og citater væves elegant sammen med forfatternes egne feltobservationer, ligesom skitser af særligt vigtige situationer i felten også finder deres plads i artiklernes indledende afsnit. Selv projekternes forskningsassistenter skrives frem, og det klæder bogens format, der navigerer i et akademisk samarbejde mellem redaktører og forlag fra det globale nord og empiri og forskere fra det globale syd.

Forfatterne falder dog flere gange i den fælde, som deres kritiske blik og indgående kendskab til de empiriske kontekster, de arbejder i, burde kunne af-

værge: ikke at beskrive og fortælle os alt det, vi som læsere – relativt uvidende – ikke behøver at vide. Et eksempel findes i kapitel 4, hvor hovedpersonen Daniels status og placering som den ”usikre nevø” (the nephew problem) i et sammenfiltret ugandisk slægtskabssystem, endda akkompagneret af en figur (figur 4.1, s. 103), bliver forsøgt udpenslet på mere end fire sider. Resultatet er mere forvirring end afklaring.

Alligevel er bogen et pragteksempel på, hvordan kompleks etnografi kan præsenteres, og hvordan den tætte beskrivelse kan føre til mere analytiske og abstrakte indsigter som for eksempel, da forfatterne i det efterfølgende kapitel (kapitel 5) baseret på observationer viser, hvordan kvinder forhandler og kæmper internt om retten til jord. De sammenligner derefter kultivering af jord med kultivering af sociale relationer (s. 132), hvilket skaber et elegant billede af det, der ofte er afgørende i konflikter om jord i det nordlige Uganda: evnen til at kunne navigere sociale relationer på særlige måder på de rigtige tidspunkter.

Afslutningsvis er *This Land is not for Sale* en vigtig og vellykket samling af artikler, der giver et dybt indblik i de komplekse landrettigheder og magtrelationer i det postkonfliktprægede nordlige Uganda. Bogens styrke ligger i den detaljerede etnografiske beskrivelse og de velovervejede empiriske cases, men dens svaghed er, at den ikke altid formår at udnytte de åbne spørgsmål og analytiske muligheder til fulde. Hyperfikseringen på empirien på mikroniveau trækker tråde til Manchester-skolen, så det er nok i dette regi, at bogen vil finde størst interesse, men både studerende, universitetsansatte og dele af civilsamfundet, der arbejder med konflikthåndtering og rettigheder til jord, kunne have gavn af denne læsning.

Litteratur

Strathern, Marilyn. 2011. ”Sharing, Stealing and Borrowing Simultaneously”. I *Ownership and Appropriation*, redigeret af Veronica Strang og Mark Busse, 23-41. Berg.

David Lyndorff Paris
Kandidatstuderende
Institut for Antropologi, Københavns Universitet